

A polgári jogi gyakorlatban leggyakrabban előforduló szerződések Megbízási szerződés

Dr. Kaprinay Zsófia

Polgári jog kötetmi különös rész

Olvasólecke hossza 9 oldal. A tananyag elsajátításához szükséges idő 20 perc.

A megbízási szerződés

A Ptk. a megbízási típusú szerződések Cím alatt a bizomány és a szállítmányozás, a közvetítői szerződést és a bizalmi vagyonkezelési szerződést szabályozza. A közvetítői szerződés a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló 86/653/EGK irányelv egyes szabályait ültette be a Ptk.-ba, és azon szerződések számára kíván néhány alapvető szabályt megfogalmazni, amelyekben az egyik fél a megbízója és harmadik személy közötti szerződés megkötésének elősegítésére irányuló tevékenység folytatására vállal kötelezettséget. A magyar polgári törvénykönyvbe újonnan bekerült jogintézményként említhetjük a bizalmi vagyonkezelést. Az egyes nemzeti jogokban meghonosodott vagyonkezelési konstrukciók közös vonása, hogy a bizalmi vagyonkezelés keretét biztosító jogviszony alapján az egyik jogalany (a vagyonrendelő) vagyonát képező meghatározott dolgok, jogok és követelések tulajdonjogát egy másik jogalany (a vagyonkezelő) részére átengedi, azzal a céllal, hogy a bizalmi vagyonkezelő a rá ruházott vagyont.

A megbízási szerződés fogalma

Megbízási szerződés alapján a megbízott köteles a rábízott ügyet ellátni, amelyért a megbízó díjat fizet.¹A Ptk. a lehető legtágabban határozza meg a megbízási szerződés lehetséges tárgyát. Főszabály, hogy azok a jogviszonyok, amelyek más szerződés típusba nem sorolhatók, és nem is tartoznak a munkaviszonyok körébe, megbízási viszonyoknak minősülnek. Ezzel összhangban továbbra is fenntartja a Ptk., hogy a megbízás tárgya nem szűkül le a képviseleti megbízásokra. Megbízásnak minősül ennek értelmében az a jogviszony is, amelyben a megbízott nem jognyilatkozat tételére, hanem más magatartás végzésére köteles. A feladat, amelyet a megbízott ellát, bármilyen emberi magatartás lehet, a spektrum nagyon széles, felsorolni nem lehetséges.

¹ Ptk. 6:272. §

Gondossági kötelelem

A megbízási szerződés a gondossági kötelelem alaptípusa. A megbízottnak az ügyet gondos munkájával kell ellátni, meg kell tennie a tőle elvárható cselekményeket, ami az ügy ellátása érdekében szükséges. A megbízási szerződés alapján nem biztos, hogy a teljesítéssel lesz eredmény, illetve nem biztos, hogy a feladat ellátása sikeres lesz. A vállalozási szerződésnél minden esetben eredmény elérésére irányul, és a vállalkozónak csak abban az esetben jár díjazás, ha az eredményt teljesíti. A gondossági kötelelemnél mivel a megbízott nem egy eredmény elérésére vállal kötelezettséget, hanem az ügy gondos ellátására, ezért főszabály szerint akkor is jár neki a díjazás, ha a megbízó szempontjából az ügy kimenetele nem feltétlenül sikeres. Az eredmény pozitív elmaradásaért ezért felelősséggel sem tartozik, nem valósít meg szerződészegést. Gondossági kötelelemnél szerződészegésről csak abban az esetben beszélhetünk, ha a megbízott a gondos tevékenység kifejtését mulasztotta el, így a szerződészegés vizsgálatának alapja a megbízott szerződés alatti magatartása, amelyet a szerződés érdekében fejt ki.

A megbízót megillető utasítási jog

A megbízó az ügy ura, tehát a megbízó széles körű utasítási joggal rendelkezik. Ez az utasítási jog kiterjed a megbízási szerződés teljesítésére, és ha például a megbízási szerződés alapján a megbízó szerződés megkötésére köteles, a megkötendő szerződés tartalmára is. Összehasonlítva a vállalozási szerződéssel, a megbízónak sokkal szélesebb körben van utasítási jog megbízott irányába. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy ez a jog korlátlan lenne, és a megbízottnak a megbízó valamennyi akaratát végre kellene hajtani. Ha indokolt az utasítástól eltérni, de a megbízó előzetes értesítése és új utasítás kérése lehetetlen, akkor a megbízott eltérhet a megbízó utasításaitól.² Az eltérés ilyenkor nem pusztán joga, hanem kötelezettsége a megbízottnak, és a megbízó érdekeit védi, hiszen a szabály alkalmas a megbízó károsodástól való megóvására. A megbízott ebben az esetben haladéktalanul értesíteni köteles a megbízót az arról, hogy az utasítástól eltért. Hasonlóan a vállalozási szerződéshez, a célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasításokat ennél a szerződéstípusnál sem köteles

² Ptk. 6:273. § (2)

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

végrehajtani. Ehhez kapcsolódik a megbízónak egy tájékoztatási kötelezettsége, és ha a megbízó ennek ellenére fenntartja utasítását, akkor a megbízott választhat, hogy eláll a szerződéstől, vagy felmondja, avagy elvégzi a megbízó kockázatára. Ha jogszabályba vagy hatósági rendelkezésbe ütközik az utasítás, vagy mások vagyonát vagy személyét veszélyezteti, akkor pedig nincs választási lehetősége, a megbízó utasítását meg kell tagadnia. A megbízó korlátlan utasítási joga a megbízott tevékenységének ellátására vonatkozik. A megbízási szerződés egyéb kikötéseit, így például a díjazásra vonatkozó megállapodást egyedi utasítással nem módosíthatja.³

Az utasítási jog gyakorlása a megbízott helyzetét jelentősen terhesebbé teheti, utólagos díjfizetés esetén a megbízó kockázatát megnövelheti. A megbízó köteles megtéríteni az utasítás teljesítésével kapcsolatban felmerült költségeket. A megbízott az utasítás teljesítését megfelelő biztosíték adásához kötheti. Ha a megbízó nem ad megfelelő biztosítékot, a megbízott az utasítást nem köteles teljesíteni.

A megbízás és a meghatalmazás elhatárolása

Ha a megbízási szerződés tárgya jogcselekmény, amely tipikusan jognyilatkozat tétele, szerződés megkötése, akkor a megbízás a megbízottnak a meghatalmazását magába foglalja.⁴ A megbízást a meghatalmazást el kell tehát határolni egymástól. A megbízás egy kétoldalú jogügylet, míg a meghatalmazás egyoldalú, mert a meghatalmazónak egyoldalú nyilatkozattal felhatalmazza a meghatalmazottat az adott jognyilatkozat megtételére. A meghatalmazást ezért – a közhiedellemmel ellentétben – csak a meghatalmazónak kell aláírnia. A meghatalmazás egy címzett jognyilatkozat, amely azt jelenti, hogy annak a hatóságnak, hivatalnak, intézménynek, személynek szól, aki előtt a meghatalmazottnak a meghatalmazót képviselnie kell. A megbízás a megbízottat kötelezi a feladat ellátására, míg a meghatalmazás csak jogosítja a meghatalmazottat, nem köteles azonban a jognyilatkozat megtételére.

³ BH2006. 231.

⁴ Ptk. 6:274. §

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

megbízás kétoldalú	meghatalmazás egyoldalú
A megbízás a felek belső, kötetmi viszonya. Harmadik személyek felé nem rendelkezik joghatással.	Címzett jognyilatkozat, harmadik személyeknek szól, aki előtt a meghatalmazott a meghatalmazót képviseli.
Ha a megbízás kiterjed a meghatalmazásra is, akkor a megbízott köteles a képviseletet ellátni, hiszen a feleknek erről szól a megállapodása.	Képviseletre jogosít, de nem kötelez, hiszen egyoldalú.
lehet ingyenes és visszerhes is	ingyenes
bármilyen ügy ellátására vállalkozhat a megbízott, nem csak képviselet ellátására.	Csak képviseletre jogosít.

A megbízottat terhelő tájékoztatási kötelezettség

A jogalkotó a megbízott számára az általános szabályokon túlmenően is meghatároz **tájékoztatási kötelezettséget**. Ugyanis a megbízott a feladat ellátását a megbízó érdekében végzi, egy bizalmi viszony keretében. **A megbízót megilleti az a jogosultság, hogy saját ügyéről kellő részletességgel és alkalommal kapjon tájékoztatást. Ezért a Ptk. rögzíti, hogy a megbízó felhívására a megbízottat tájékoztatási kötelezettség terheli. Ez a rendelkezés teremti meg a lehetőségét annak, hogy a megbízó tájékozódhasson az ügy állásáról.**

A jogalkotó a megbízott számára három körülmény esetén a megbízó felhívásának hiányában is tájékoztatási kötelezettséget ír elő:

- ha közreműködő igénybevétele vált szükségessé, amely biztosítja a megbízó számára, hogy az ügy lényeges körülményeivel tisztában legyen;
- a megbízott köteles tájékoztatni a megbízót, ha a felmerült új körülmények az utasítások módosítását teszik indokolttá. A megbízó széles körű utasítási joga a megbízás lényegéhez tartozik, ezért szükséges, hogy a megbízó mindazon információ birtokába jusson, amely ahhoz szükséges, hogy a megbízó megfelelő utasítással lássa el a megbízottat;

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

- a megbízott köteles tájékoztatni a megbízót a megbízás teljesítéséről, melynek a felek közötti elszámolás során lesz jelentősége.⁵

Ellenérték

A megbízás a fogalmilag ingyenes és visszterhes szerződések közé sorolható, ezért a visszterhesség vélelme irányadó. Ha a felek viszonyából, vagy a szerződésből más nem következik, akkor a szolgáltatásért megfelelő ellenszolgáltatás jár. **A Ptk. a megbízást alapvetően visszterhes szerződésként szabályozza,** és csupán a megbízási szerződés végén utal annak ingyenes alakzatára. Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a megbízási szerződésnek nem lényeges feltétele a díjban való megállapodás. A díj ugyanis nemcsak akkor jár a megbízottnak, ha kikötötték, hanem akkor is, ha nem lehet feltenni, hogy a rábízott ügy ellátására ingyenesen vállalkozott. Ilyen esetben a díjra a megbízási piacon kialakult szokásos díjazás az irányadó.⁶

A Ptk. megőrzi a megbízás egyik fő jellegzetességét, az eredménytől független díjazást, amely szerint a megbízott megbízási díjra akkor is jogosult, ha eljárása nem vezetett eredményre, kivéve, ha az eredmény részben vagy egészben azért maradt el, mert a megbízott felróhatóan járt el.⁷ Emiatt mondhatjuk azt, hogy a megbízási szerződés gondossági kötelem, hiszen ha a megbízó mindent megtesz annak érdekében, hogy a megbízó érdekeit szem előtt tartva járjon el, akkor függetlenül attól, hogy sikeres lesz – e az eredmény vagy sem, a díjazás megilleti.⁸

⁵ Ptk. 6:275. §

⁶ BH2001. 387

⁷ Ptk. 6:276. § (1) BDT2004. 928. A megbízott a megbízási szerződés alapján nem eredmény elérésére vállal kötelezettséget, de felelősséggel tartozik azért, ha az eredmény az ő szerződésszegésére visszavezethető ok miatt marad el

⁸ BH2011. 66. Ha az ügyvéd a megbízási szerződésben kikötött „sikerdíjához” azért nem jut hozzá, mert az eredmény a megbízási szerződés megbízó részéről történt önkényes felmondása után következett be, a megbízottat a sikerdíj kártérítés címén megilleti. BDT2016. 3597. I. A követelés behajtására létrejött megbízási szerződés alapján a megbízott a kikötött sikerdíjra jogosult, ha a megbízónál az eredmény a megbízott tevékenységével okozati összefüggésben következett be. BDT2016. 3495. I. A megbízási szerződésben a felek érvényesen

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

A Ptk. nem határozza meg a megbízási díj fizetésének lehetséges módját és nem rendelkezik arról sem, hogy a felek köthetnek-e ki sikerdíjat. Ezért **a díjfizetés történhet egyösszegben, részletekben, előre, utólag, eredménytől függően, vagy eredménytől függetlenül.** A bírói gyakorlat következetesen elismeri a sikerdíj kikötésének jogszerűségét.⁹ A sikerdíj kikötése nem teszi a megbízást eredménykötelemmé, így az eredmény elmaradása önmagában nem jelenti a megbízási szerződés megszegését. Ilyen esetben a megbízott a sikerdíjtól esik, de ha szerződésszegést nem követett el, akkor kártérítési felelősség nem terheli.

A megbízási díj teljesítésének időpontjára a felek megállapodása irányadó, ennek hiányában a szerződés teljesítésekor esedékes.¹⁰ A szabály diszpozitivitásából azonban értelemszerűen következik, hogy a felek a díj esedékességét a Ptk.-ban meghatározottól eltérően is meghatározhatják.

Amennyiben a szerződés a teljesítést megelőzően szűnt meg, a megbízott a megbízási díjnak tevékenységével arányos részét követelheti.¹¹ A szabályt a Legfelsőbb Bíróság az értékarányosság elvéből vezette le egyes eseti döntésében, amelyben kimondta, hogy megszűnése esetén a már teljesített pénzbeli szolgáltatásnak megfelelő ellenszolgáltatás hiányában a díjat a megbízó jogosult visszakövetelni.¹²

kiköthetik, hogy a megbízottnak sikerdíj akkor jár, ha ténylegesen bekövetkezik az az eredmény, amelynek érdekében tevékenységét kifejtette. Ilyenkor a szerződésben kikötött eredmény teljesülése az ellenszolgáltatásra vonatkozó fizetési kötelezettség „előfeltétele” és nem a szerződés hatályosságát érintő felfüggesztő feltétel. Bármely ellenszolgáltatás ugyanis akkor esedékes, ha másik fél az őt terhelő szolgáltatást nyújtotta.

II. Ha a sikerdíj meghatározásának szempontjai nem kellően részletesek a szerződésben és ezért a sikerdíj összege nem számítható ki, emiatt a szerződés nem hatálytalan, hanem - lényeges szerződési feltétel hiányában - nem jön létre.⁰²,

⁹ BH2005. 28.

¹⁰ Ptk. 6:278. § (2)

¹¹ Ptk. 6:278. § (2)

¹² BH1997. 303.

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

A költségek előlegezése és viselése

A megbízott köteles a megbízás ellátásával rendszerint együtt járó költségek előlegezésére,¹³ a rendkívüli költségek előlegezésének kötelezettségét azonban a megbízóra ruházza. Ha a megbízás teljesítése során a megbízott költségeket előlegezett, akkor jogosult ezek megtérítését kérni a megbízótól. A megtérítés esedékességére a felek megállapodása irányadó. Ha a felek megállapodása korábbi időpontot nem rögzít, akkor a szerződés megszűnésekor kell a költségeket megtéríteni a megbízott számára.

A Ptk. a megbízó számára előírja a kötelezettségek alóli mentesítést, így a megbízó köteles a megbízottat harmadik személyekkel szemben fennálló, a megbízási szerződés alapján vállalt kötelezettségei alól mentesíteni.¹⁴ Ennek indoka, hogy a megbízott ezeket a kötelezettségeket a megbízó érdekében vállalta, ezek alól a megbízó ezért köteles a megbízottat mentesíteni. E kötelezettségből fakad, hogy ha a bizományos már megkötötte a szerződést a harmadik személlyel az eladni kívánt dologra, és a szerződést a megbízó felmondása következtében nem tudja teljesíteni, akkor a megbízó köteles e szerződés teljesítését biztosítani, vagy a szerződésszegés következményeit viselni.

Törvényes zálogjog

Azokon a vagyontárgyakon, amelyek a megbízás következtében kerültek a megbízott birtokába, a megbízottnak zálogjoga van. E zálogjog kezizálogjog, így annak tárgya kizárólag ingó dolog lehet. Emiatt törvényes zálogjog tárgya a megbízót megillető irat nem lehet, így például a bizományos a törvényes zálogjogánál fogva nem tarthatja vissza a számlát, használati utasítást.

¹³ Ptk. 6:276. § (3)

¹⁴ Ptk. 6:276. § (4)

A megbízó felmondási joga

A megbízó bármikor, indokolás nélkül, azonnali hatállyal jogosult felmondani a szerződést a teljesítés időpontjáig. A Ptk. a megbízó felmondása esetére, ha arra nem szerződésszegés miatt kerül sor, a megbízott kárainak megtérítését rendeli. A Ptk. e körben is kártalanítási kötelezettséget rögzít, hiszen a károkozás jogszerű magatartásból fakad.¹⁵

A megbízott felmondási joga

A Ptk. a megbízott számára is biztosítja az azonnali hatályú felmondás jogát, de ha a szerződést alkalmatlan időben mondja fel, akkor köteles a felmondással okozott kárt megtéríteni.¹⁶ E megoldás alkalmas lehet arra, hogy a megbízott a felmondási jogának gyakorlásakor felmérje annak lehetséges jogkövetkezményeit. Természetesen a megbízó szerződésszegése esetén továbbra is lehetőség van arra, hogy a megbízott azonnali hatállyal mondja fel a szerződést.

Nem áll fenn a felmondó fél kártalanítási kötelezettsége, ha a felmondásra a megbízási szerződés megszegése miatt került sor. A megbízót akkor sem terheli kártérítési kötelezettség felmondás esetén, ha arra nem a megbízott szerződésszegése, hanem a megbízónak a megbízottal szemben megingott bizalma miatt került sor.¹⁷

A Ptk. kimondja a felmondás joga korlátozásának és kizárásának a semmisségét. Tartós jogviszonyok esetén ugyanakkor a rendes felmondás jogának kizárásában megállapodhatnak a felek. E megállapodás feltétele, hogy a szerződés meghatározza azt az időt, amelyre a felek a rendes felmondás jogáról lemondanak.¹⁸ E határidő mértékét a Ptk. nem határozza meg, így a Ptk. alapelveire tekintettel általánosságban állapítható meg, hogy az ésszerűtlenül hosszú időre szóló kizárás, érvénytelen. A Ptk. egyértelművé teszi, hogy a rendelkezés kizárólag a rendes

¹⁵ Ptk. 6:278. § (2)

¹⁶ Ptk. 6:278. § (3)

¹⁷ BH2012. 221.

¹⁸ Ptk. 6:278. § (4)

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

felmondás korlátozását és kizárását teszi lehetővé, súlyos szerződésszegés esetén továbbra is lehetőség van tehát a felmondási jog gyakorlására.

Elszámolás

A szerződés megszűnésekor, csakúgy, mint minden tartós jogviszony megszűnése esetén, a feleknek el kell számolniuk egymással. A megbízott kiadni mindazt, amelyhez a szerződés teljesítése során jutott, így például a harmadik személyektől átvett dolgot, pénzt, díjat. Tekintettel arra, hogy a felek bármilyen díjazásban megállapodhatnak, az elszámolásra is bármikor sor kerülhet, nem csak a szerződés megszűnésekor.

A szerződés megszűnésekor a megbízó köteles a megbízottat a megbízás alapján harmadik személyekkel szemben vállalt kötelezettségei alól mentesíteni, valamint szükséges és hasznos költségeit megtéríteni.

Ingyenes megbízási szerződés

A Ptk. – mint az már említésre került – a megbízási szabályok végén szól az ingyenes szerződés lehetőségéről. Ebben az esetben, ha a felk ingyenességben állapodtak meg, akkor a megbízott nem jogosult megbízási díjra. Azonban ha a szerződés teljesítésével összefüggésben költségei keletkeztek, annak viselésére természetesen nem köteles, hanem a megbízó köteles neki azt megtéríteni.¹⁹

Ellenőrző kérdések:

1. Mi a megbízási szerződés lényege?
2. Mi a megbízás főszolgáltatása?
3. Miért nevezzük a megbízási szerződést gondossági kötelemnek?
4. Ki lehet – e kötni megbízási szerződésben, hogy díjazás a megbízottnak csak abban az esetben jár, ha a meghatározott eredményt eléri?

¹⁹ Ptk. 6:280. §

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

5. A megbízónak mire terjed ki az utasítási joga?
6. Melyik az a két konjunktív feltétel, amelynek teljesülése esetén a megbízott eltérhet a megbízó utasításától?
7. Mi a meghatalmazás?
8. Miért címzett jognyilatkozat a meghatalmazás?
9. Ha a felek a megbízási szerződésben nem rendelkeznek a megbízó képviseléről, akkor a megbízás magába foglalja – e meghatalmazást?
10. Mely esetben mondhatja fel a megbízó a szerződést?
11. Mely esetben mondhatja fel a megbízott a szerződést?
12. Lehet – e a megbízási szerződés ingyenes?
13. A Ptk. szabályai szerint kinek a kötelezettsége a megbízással összefüggő költségek megelőlegezése?
14. Amennyiben a szerződés a teljesítés előtt szűnt meg, és ez egyik félnek sem felróható, követelhet – e valamit a megbízott?
15. Milyen rendelkezés irányadó akkor, ha a megbízó célszerűtlen, vagy szakszerűtlen utasítást ad?
16. Milyen rendelkezés irányadó, ha a megbízó utasítása hatósági rendelkezésbe ütközik?
17. Van – e lehetőség megbízási szerződés esetén a felmondási jog kizárására?
18. Van – e lehetőség megbízási szerződés esetén a felmondási jog korlátozására?
19. Az elszámolási eljárás során a megbízott mit köteles kiadni a megbízónak?
20. Mire terjed ki, mely esetben a megbízott törvényes zálogjoga?

BENKE JÓZSEF – NOCHTA TIBOR: Magyar polgári jog Kötelmi jog II., Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2018

FUGLINSZKY ÁDÁM – TÓKEY BALÁZS: Szerződési jog – Különös rész, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018.

VÉKÁS LAJOS-GÁRDOS PÉTER: Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló törvényhez
www.uj.jogtar.hu

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

Projekt címe: „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.